

“Răscoala de la 1907”, scenariul pregătit de Imperiul Austro-Ungar

Cine nu a auzit de răscoală țaranilor din 1907? Timp de mai bine de 45 de ani, regimul comunist a considerat evenimentele ca pe un exemplu elocvent al caracterului capitalismului românesc, dur și nemilos, care a ajuns până într-acolo, încât a ordonat să se tragă asupra țăranilor nemulțumiți de condițiile de muncă și trăi. Nu întâmplător, istoricul oficial al stalinismului românesc, Mihai Roller, a strâns și publicat în 1948, cu o repeziciune demnă de o cauză mai bună, documentele răscoalei din 1907. Tot ceea ce susținea propaganda comunistă se afla acolo: execuții, intervenția armatei, cifra de 11.000 de morți preluată din articolele lui Constantin Mille și, în final, grozăvia ascunderii dosarelor de către însuși regele Carol I.

Astăzi, la peste 100 de ani de la evenimente, documentele ne spun o poveste diferită de aceea cu care marea majoritate ne-am obișnuit deja. Un adevăr ascuns prea mult timp în spatele discursului oficial.

Un plan secret al Imperiului Austro-Ungar

Dacă Imperiul Austro-Ungar a avut, după 1866 (înfrângerea în fața trupelor prusace ale lui Bismarck), un an de care să fie cu adevărat mândru și în care să își re trăiască gloria, acela a fost, fără îndoială, anul 1908. Se împlineau 60 de ani de domnie a marelui împărat Franz Joseph, iar întregul aparat militar și diplomatic al imperiului trudise din greu să îi ofere un adevărat moment de neuitat. Conte Alois Aerenthal, ministru al Afacerilor Externe al Dublei Monarhii, era unul dintre partizanii doctrinei habsburgice “A.E.I.O.U.” (Austria est imperare orbi universo – Austria trebuie să conducă întreaga lume) și decisese că anul 1908 va deveni cel în care trebuia demonstrată valabilitatea axiomei.

Planul fusese gândit încă în urmă cu câțiva ani. În primul rând, Alois Aerenthal pregătise anexarea oficială a Bosniei și Herțegovinei, provincii pe care imperiul le administra din 1878, ca urmare a prevederilor tratatului de la Berlin. Le administra doar, căci suveranul nominal rămânea sultanul de la Constantinopol. Spre a-l împiedica pe acesta să intervină în apărarea drepturilor sale, Aerenthal a pregătit o răscoală în insula Creta și proclamarea independenței Bulgariei, altă componentă nominală a Imperiului otoman. Toate cele trei evenimente au avut loc aproape simultan, punându-l pe sultan în imposibilitate de a reacționa. Bulgaria a obținut astfel independența, Austro-Ungaria – Bosnia-Herțegovina, iar singurii care au plătit oalele sparte au fost cretanii, a căror răscoală a fost zdrobită, dar care, într-un final fericit, au reușit să se unească cu Grecia (1908).

A doua parte a planului conceput de Aerenthal presupunea distrugerea celor doi inamici tradiționali ai dublei monarhii, respectiv Serbia și Rusia. După cum era și firesc, Serbia a respins încorporarea Bosniei-Herțegovinei, po****tă în special de sârbi, la Austro-Ungaria, cerând compensații și protestând vehement. Acesta era exact pretextul dorit de Aerenthal. Armata imperială a înconjurat Serbia și a amenințat cu războiul. Belgradul a solicitat imediat ajutorul Rusiei, urmând exemplul atâtor alte acțiuni din lungul istoriei. Dar în 1908 Rusia era o țară devastată. În anii 1904-1905, flota și armata sa fuseseră distruse de japonezi, urmând apoi doi ani de revolte interne, finalizate printr-o revoluție ce aruncase de-a dreptul țara în haos. Totuși, țarul Nicolae II (1894-1917) a încercat să intervină, dar s-a văzut confruntat cu un dur ultimatum venit din partea Berlinului și a Vienei, prin care acestea îl amenințau cu un atac imediat în cazul sprijinirii Șerbiei. Cauza sârba trebuia abandonată...

Astfel anul 1908 aducea și umilirea internațională a Rusiei, înfrângerea Serbiei și gloria Austro-Ungariei. Adică, exact aceeași conjunctură care va conduce la izbucnirea primului război mondial în iulie 1914. Rădăcinile se regăseau în anul 1908.

România, piedică în gloria Imperiului Austro-Ungar

O singură neîmplinire umbrea gloria imperiului: România. Și ea, ca și Serbia, avea teritorii naționale și populații asuprite de dubla monarhie; și ea visa la revanșa; și ea ar fi trebuit umilită și zdrobită în anul de grație 1908. Dacă planul lui Aerenthal ar fi reușit, atunci poate nu ar mai fi existat nici momentul 1916 și nici Marea Unire din 1918. Dar, din fericire pentru noi, încercarea a eșuat.

Interesul Puterilor Centrale față de România nu era de dată recentă. Iar în preajma anului 1907, el se intensificase brusc. Istoricul Karl Scheerer a observat, la rândul său, noul tip de atenție acordat României în acest interval cronologic. O răscoală care ar fi pus puterea de la București în imposibilitatea de a mai governa, urmată de intervenția, solicitată sau impusă de la Viena, a trupelor austro-ungare pentru ocuparea și “salvarea” situației în zonă. Și astfel se distrugea orice posibilitate a României de a acționa pentru eliberarea românilor transilvăneni.

Rețeaua de spionaj a lui Eidinger

Centrul de unde se pregătea lovitura era orașul Cernăuți. Aici, generalul Fischer, șeful jandarmeriei austriece, înființase un birou de plasare de forță de muncă și bani (bineînțeleș și spioni!) în România, birou condus de un anume N. Eidinger.

Acesta avea o sumară pregătire militară, iar tactica să de infiltrare a spionilor în țara vecina se folosea de marile linii de cale ferată și de șosele. În anul 1905, el a deschis un birou comercial în sediul hotelului Athénée Palace din București și a început plasarea de muncitori agricoli pe tot teritoriul României. În plus, oferea importante câștiguri arendașilor, preluându-le produsele agricole și livrându-le apoi armatei austro-ungare. Unele dintre cele mai profitabile relații de amicitie, dar și comerciale le-a avut cu de-acum cunoscută familie Fischer, marii arendași din regiunea Moldovei.

Alte ținte ale spionajului austro-ungar și care vor juca un rol important în evenimentele anului 1907 sunt reprezentate de tagma ziaristilor, în special de Constantin Mille și ziarul evreesc Adevărul. Spionul imperial Günther raporta în acest sens la Viena: "Afacerea ziarului Adevărul merge pe drumul cel bun, s-a operat asupra lui Mille cu mari sume". În aceeași manieră se va "lucra" și cu alte gazete, precum Universul, Epoca, ale căror "articole erau scrise" – mărturisea același Günther – "pe biroul meu". Nu întâmplător, ele vor fi și cele care vor lansa cifrele de 10-11.000 de morți în tragicele evenimente. Cu alte cuvinte, până în 1907, Austro-Ungaria își crease o vastă rețea de spionaj și influență, mergând de la periferie și până în centru, implicând oameni politici, arendași, chiar și mii de simpli lucrători, plasați de Eidinger în puncte considerate strategice. Rețeaua părea bine pusă la punct și gata de acțiune.

Dacă foametea ar fi condus la răscoală, anul 1904 ar fi fost momentul cel mai propice în acest sens. În schimb, în 1907 se anunțau chiar recolte bune și anul venea, lucru extrem de important, după alți doi cu rezultate frumoase. Cum de a izbucnit totuși revolta?

Flămânzi, satul de unde Imperiul Austro-Ungar a aprins fitilul

Un mare arendaș, Mochi Fischer, prieten cu Eidinger, a refuzat să semneze învoielile agricole cu țăranii săi pentru anul 1907. A amânat și refuzat orice ofertă, până când, la începutul lunii martie, țăranii dintr-un sat cu nume parcă predestinat, Flămânzi, temându-se că vor rămâne fără lucru și hrană, au cerut cu violență semnarea contractelor. Speriat, Mochi s-a refugiat la Cernăuți, la prietenul său, fără însă să semneze nimic și lăsându-i pe oameni de-a dreptul disperați. Pericolul lipsei de pământ, deci de muncă, era din ce în ce mai puternic.

Imediat, pe miile de (200.000 ha.), hectare arendate de Fischer, apar personaje ciudate, care dau de băut la toată lumea și îndeamnă la violență. Atacă primăriile, posturile de jandarmi; sunt înarmați și au o evidentă pregătire militară. Toate rapoartele de la Botoșani, din județul Neamț, arată același lucru: indivizi din afara satelor, cu uniforme ciudate și rute de deplasare pe linia Botoșani-Cernăuți sunt la rădăcina tuturor atacurilor. Carol I a înțeles rapid ce se întâmplă și, pe data de 7 martie 1907, a ordonat ca frontiera de la Suceava la Mihăileni să fie ocupată militar, pentru a împiedica infiltrările agenților austro-ungari. Dar era destul de târziu.

Campania mass-media din umbră

La începutul lunii martie, răzvrătirile din nordul Moldovei erau ținute sub control și liniștea începea să revină, când ziarul Adevărul a început o amplă campanie împotriva a ceea ce ziaristii de aici numeau "marile masacre". Titlurile vuiiau: "Refuz de a ieși la munca câmpului", "Ridicarea recoltelor cu forță", "Se trage în țăranii".

Prefectul de Focșani, Agulletti, comunică lapidar capitalei: "Ziarele răspândesc enorm spiritul de răscoală, publicând știri de zvon, fanteziste, exagerate. Bineînțeleș, în fruntea tuturor se aflau Adevărul și Universul. Din acest moment apare într-adevăr și răscoală reală, căci ziarele relatează – fals – știrea conform căreia acolo unde oamenii au avut curajul de a se revoltă, s-au și semnat contractele atât de dorite de țăranii și comunitatea rurală. Și ce nu face omul pentru un ban în plus? Chiar și o... răscoală".

Răspândirea răscoalei

În luna martie, răscoala se extinde, pe același tipar și cu ajutorul acelorași agitatori. Sunt cuprinse județele Iași, Suceava, Vaslui, Fălciu, Tecuci, Neamț, Bacău, Tutova, Putna etc. Guvernul conservator se arată incapabil de a controla situația. Primul ministru, "Nababul" Gheorghe Cantacuzino, a dat un ordin, cel puțin ciudat, solicitând reprimarea răscoalei "cu cea mai mare fermitate și blândețe". Alți fruntași conservatori, precum Mihail Pherekyde, sunt de ani buni pe lista de plată a Austro-Ungariei și deci refuza să ia vreo măsură imediată.

Două personaje au realizat însă gravitatea situației: Take Ionescu și Carol I. Primul, sesizând ciudățenia momentului în care marii proprietari nu își apără deloc pământurile, fuge la rege, solicitându-i intervenția imediată. Astfel, cei doi au provocat retragerea conservatorilor de la putere și venirea liberalilor, sprijiniți de

Take Ionescu, pentru a pune capăt răscoalei (12 martie 1907). Pasiunea pentru șosele a spionilor creați la școala lui Eidinger a început de-acum să dea roade. Urmând liniile de cale ferată și șoselele, răscoala s-a extins după 12 martie și în Muntenia. Radu Rosetti își amintea: “oameni călări mergeau în capul bandelor, îndreptându-se spre București, devastând, pradând, dând foc, omorând”.

Interesant este că în multe locuri, după cum arata rapoartele, “țărani s-au înarmat și au apărat satul de răsculați”. Dar în alte zone, jaful și crima au întunecat judecata, țărani alăturându-se agenților imperiali.

Presa de la Viena, extrem de interesată de răscoala din România

De îndată ce în ziarele din România au apărut primele știri, mult exagerate, despre răscoală, presa vieneza n-a găsit un alt subiect mai interesant de dezbătut decât evenimentele din țara noastră. Carol I se miră chiar într-o discuție avută cu Alexandru Marghiloman de “depeșile fabricate la Cernăuți cu privire la masacrele antisemite, la prigonirile evreilor... mai cu seamă Neue Freie Presse (din Viena) s-a distins prin răspândirea acestor depeși... acest ziar a publicat toate știrile posibile”. Imediat, presa internațională a început să anunțe iminenta prăbușire a României.

Încă înainte izbucnirii evenimentelor, la 1 martie 1907, Aerenthal știa că va fi aici o răscoală și cerea Legației din București o intervenție dură. La 26 martie, după ce “intuiția” remarcabilă a lui Aerenthal se împlinise, el anunță “că nu poate privi cu indiferență răscoalele care bânuie România [...] Trebuie să ne ocupăm de marile tulburări din țara dvs., întrucât avem o graniță comună foarte întinsă”. Corpul 12 armată austriac de la Brașov a fost mobilizat, aceeași situație înregistrându-se și în cazul celui de la Cernăuți, pentru o intervenție dincolo de Carpați. Se părea că în aplauzele Europei îngrijorate de masacrele din România, Aerenthal putea ocupa țara.

Împăratul Franz Joseph al Austriei sprijină România

Deja planul austro-ungar devenise pentru mulți vizibil. Carol I i-a înlăturat pe conservatori de la putere și, un nucleu dur, în frunte cu I.I.C. Brătianu, ca ministru de Interne, și Alexandru Averescu, la Război, a primit de la suveran autorizația de a pune ordine rapid în țară. La 18 martie 1907 se declară starea de asediu pe întreg teritoriul României, urmând apoi mobilizarea generală, la care au răspuns peste 140.000 de oameni, până la data de 29 martie. De data aceasta, curgea într-adevăr sângele de care vorbeau ziarele: s-a tras cu tunul și s-au operat aproape 10.000 de arestări.

Curând, situația a început să se normalizeze și a apărut clar că noul guvern poate ține în mână situația. Lovitura finală data planului lui Aerenthal a venit însă chiar de la Viena, din inima imperiului. Franz Joseph, împăratul Austro-Ungariei (1830-1916) nu cunoștea uneltirile sfetnicului său și în momentul în care a aflat că se pregătea o intervenție militară în România, a protestat vehement. Căci Carol I era prietenul său, făceau parte din aceeași lume și erau de aceeași vârstă. În plus, regina Elisabeta se înțelesese foarte bine cu soția împăratului, Elisabeta a Austriei. Astfel ca Aerenthal nu numai că nu a primit regeasca susținere, ci Carol a fost cel căruia Franz Joseph i s-a adresat, într-o caldă scrisoare, felicitându-l pentru reprimarea răscoalei. Ziarele vieneze au înțeles imediat că suveranul se exprimă în acest fel împotriva intervenției militare, părăsindu-l total pe Aerenthal și susținătorii acestuia.

Carol I a înțeles rapid cine a fost în spatele răscoalei și a și numit-o de câteva ori deschis: agenția din Cernăuți. Ca atare, pe când Brătianu și Averescu se foloseau de arme pentru a înăbuși spiritul răscoalei, regele român s-a adresat celor care puteau acționa direct la sursa răutăților: Franz Joseph și Wilhelm II. Împăratul austro-ungar și-a făcut datoria. La fel și Germania lui Wilhelm, care a anunțat imediat că nu considera necesară o intervenție în România.

O enigmă care a tulburat generații

Răscoala a luat sfârșit ca prin farmec, lăsând în urma doar oameni năuciți de cele întâmplare. O enigmă a persistat însă: de ce Carol I a solicitat lui Brătianu ca toate actele răscoalei și ale represiunii să nu rămână în arhive? Explicația oficială a fost că regele nu dorea o judecare a foștilor miniștri liberali, atunci când conservatorii vor reveni la putere. Motivul nu stă însă în picioare, căci regele interzisese deja două procese similare – al liderilor conservatori din 1871-1876 și cel al lui I.C. Brătianu în 1888, când Alexandru Candiano-Popescu își amintește că regele le-a declarat conservatorilor că dacă persistă în intenția de a-l judeca pe Brătianu, el va merge zilnic cu trăsura la închisoarea lui Brătianu și îi va încredința guvernul, “amândoi conducând țara de la pușcărie”.

Se știa clar că regele nu va accepta niciodată ca un guvern al lui să fie judecat și că va alunga de la putere pe cei care îi vor solicita un asemenea lucru. Înșuși I.I.C. Brătianu, care avea tot interesul ca aceste documente să fie ascunse, a protestat în fața regelui pentru preluarea lor. Răspunsul adevărat trebuie căutat însă în originea

evenimentelor. Astfel, cunoscându-se ca perfida Austrie a fost în spatele răscoalei, rămânerea României în alianță cu ea sau alături de Puterile Centrale devenea de neconceput. Iar alianța cu acestea, respectiv cu Germania natală, reprezenta visul etern al lui Carol. Vis care îl va duce însă în mormânt, când se va prăbuși în septembrie 1914, în momentul în care România a refuzat să intre în război de partea Germaniei. Pentru a apăra acest vis, a ascuns regele român celebrele dosare care arătau clar că Austro-Ungaria – aliată noastră, dar și a Germaniei – încercase desființarea țării. Iar Carol I n-a putut să accepte prezentarea unui asemenea adevăr."